INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARDA EMOTSIONAL LEKSIKANING IFODALANISH VOSITALARI

Saydullaeva Mavluda Otabekovna
Urganch Ranch Texnologiya Universiteti

Received: 28.11.2025
Revised: 28.11.2025
Accepted: 29.11.2025
Kalit so‘zlar: emotsional leksika, konnotatsiya, intensifikator, sifatdoshlar, pragmatika, metafora, ekspressivlik.

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillarida emotsional leksikaning o‘ziga xos xususiyatlari, qo‘llanish usullari, ularning lingvistik va pragmatik mazmuni tahlil qilingan. Har ikkala til tizimida his-tuyg‘ularni ifodalashda qo‘llaniladigan leksik, grammatik va stilistik vositalar qiyosiy o‘rganilgan.

Ключевые слова: эмоциональная лексика, коннотация, интенсификатор, причастия, прагматика, метафора, экспрессивность.

Аннотация. В данной статье проанализированы специфические особенности эмоциональной лексики в английском и узбекском языках, способы её использования, а также их лингвистическое и прагматическое содержание. Сравнительно изучены лексические, грамматические и стилистические средства, используемые для выражения эмоций в обеих языковых системах.

Keywords: emotional vocabulary, connotation, intensifier, participles, pragmatics, metaphor, expressiveness.

Abstract. This article analyzes the specific features of emotional vocabulary in the English and Uzbek languages, the methods of their application, and their linguistic and pragmatic content. A comparative study has been conducted on the lexical, grammatical, and stylistic means used to express emotions in both language systems.

Kirish. Tilning asosiy funksiyalaridan biri – insonning ichki dunyosini, hissiy kechinmalarini ifodalashdir. Emotsional leksika esa ana shu his-tuyg‘ularni tilning turli darajalarida ifodalash vositalari majmui bo‘lib, har bir tilda o‘ziga xos tarzda shakllangan. Ingliz va o‘zbek tillari ikki xil til oilasiga mansub bo‘lgani sababli emotsional ifoda turlarida farqlar, o‘xshashliklar va madaniy xususiyatlar yetarli darajada ko‘zga tashlanadi.

Asosiy qism

1. Emotsional leksikaning mazmuni va ahamiyati

Emotsional leksika — insonning quvonch, qayg‘u, g‘azab, hayrat, qo‘rquv kabi his-tuyg‘ularini ifodalovchi so‘z va birikmalar yig‘indisidir. Har bir tilda his-tuyg‘ularni ifodalashda leksik-semantik maydonlar, frazeologizmlar, ohang (intonatsiya) va grammatik birliklar muhim rol o‘ynaydi.

Ingliz tilida emotsional leksika namunalari:
happy, sad, terrified, amazed, disappointed, furious
to be over the moon (juda xursand bo‘lish)

to be down in the dumps (kayfiyati tushib ketgan)
O‘zbek tilida emotsional leksika namunalari:
xursand, g‘amgin, qo‘rqqan, hayratlangan, g‘azablangan
ko‘ngli tog‘dek ko‘tarildi
yuragi hapriydi
2. Ingliz va o‘zbek tillarida emotsional leksikaning ifodalanish vositalari
2.1. Leksik vositalar
Har ikkala tilda emotsiyani bevosita bildiruvchi sifatlar, ravishlar va fe’llar mavjud.
Ingliz tili O‘zbek tili
angry – g‘azablangan
happy – xursand
Ingliz tilida emotsionallik ko‘pincha synonym gradient orqali kuchayadi:
happy → glad → delighted → ecstatic.
O‘zbek tilida esa kuchaytirgich qo‘shimchalar ko‘p ishlatiladi:
katta → kattakon, chiroyli → chiroyligina, yaxshigina, qip-qizil, tim qora.
2.2. Grammatik vositalar
Ingliz tilida:
Intensifikatorlar: very, extremely, absolutely, terribly
I’m extremely tired.
Modal fe’llar orqali hissiyot:
You must be joking! (hayrat yoki norozilik)
Undov gaplar:
What a wonderful day!
How awful!
O‘zbek tilida:
So‘z tartibi o‘zgarishi:
Voy, qanday chiroylisan!
Takrorlash orqali kuchaytirish:
yurak-yuragiga sig‘may, tez-tez, asta-asta
Undovlar:
Voy, Ey, Hoy, Obbo, Eh-he
2.3. Frazeologizmlar va metaforalar
Frazeologik birliklar har ikkala tilda eng kuchli emotsional vositalardan biridir.
Ingliz tili:
break someone’s heart (ko‘nglini og‘ritmoq)
give me a break! (norozi bo‘lish)
scared to death (juda qo‘rqmoq)
O‘zbek tili:
yuragi orqasiga tortdi
boshi osmonga yetdi
ichi qizidi / joni achidi
ko‘ngli vayron bo‘ldi

Bu birliklarda metafora va obrazlilik emotsiyani kuchaytiradi.

2.4. Pragmatik vositalar – madaniyat ta’siri

Ingliz tilida emotsiyalarni ifodalash ko‘proq yumshoq, bilvosita bo‘ladi.

Masalan: I’m not quite happy with this — bu juda kuchli norozilik bo‘lishi mumkin.

O‘zbek tilida esa ko‘proq ochiq va obrazli ifoda ishlatiladi:

Bu menga umuman yoqmadi!

Juda xafa bo‘ldim.

Madaniy me’yorlar tilning emotsional leksikasiga bevosita ta’sir qiladi.

3. Ingliz va o‘zbek tillarida emotsional leksikaning qiyosiy tahlili

O‘xshashliklar:

- Har ikkala tilda emotsiyalarni ifodalovchi keng sifatlar tizimi mavjud.
- Frazeologizmlar orqali metaforik ifoda keng qo‘llanadi.
- Undov gaplar emotsiyani kuchaytirishda muhim rol o‘ynaydi.

Farqlar:

- Ingliz tilida emotsionallik ko‘proq intensifikatorlar orqali kuchaytiriladi, o‘zbek tilida esa kuchaytiruvchi qo‘shimchalar va takrorlashlar ustun.
- O‘zbek tili obrazli va badiiy ifoda bilan boyroq, ingliz tili esa ko‘proq standart va neytral konstruksiyalarga ega.
- Ingliz tilidagi emotsional birliklar ko‘pincha yumshoq, bilvosita bo‘ladi. O‘zbek tilida esa ochiq va ifodali shakllar ustuvor.

Xulosa. Ingliz va o‘zbek tillarida emotsional leksika o‘ziga xos tizimga ega bo‘lib, har bir tilda leksik, grammatik, stilistik va pragmatik vositalar orqali turli xil his-tuyg‘ular ifodalanadi. Emotsional birliklar tilning milliy-madaniy ruhiyati, xalq mentaliteti va kommunikativ ehtiyojlari bilan bevosita bog‘liq. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek tili hissiy ekspressivlikda obrazlilikka boy bo‘lsa, ingliz tili tizimliligi va tartibli intensifikatorlar bilan ajralib turadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Speakout by Frances Eales, JJ Wilson, Antonia Clare, Steve Oakes.
2. Gold Series by Jan Bell, Amanda Thomas, Jacky Newbrook, Sally Newbrook.
3. Abdullayeva.X.D,K.O.Razzoqberganovna “Tibbiyot oliy ta’lim muassasalarida organik kimyo fanini o’qitishda zamonaviy va innovatsion pedagogic texnologiyalarni qo’llash orqali talabalar bilimini oshirish-2025
4. X.D.Abdullayeva. Methods of extracting sericin from natural silk Waste International bulletin of medical sciences And clinical research // Published march 15, 2025 zenoda Https://doi.org/10.5281/zenodo.15031103 –B-86-95.
5. X.D.Abdullayeva. Development of contextual tasks in teaching chemistry to students of a medical university International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education Hosted from Rome, Italy https://confrencea.one January 30th, 2025–B-386-391.